

Het koninkrijk van de taal

Tom Wolfe

Het koninkrijk van de taal

Vertaald door Mario Molegraaf

2016 Prometheus Amsterdam

Met een diepe buiging dankt de auteur CHRISTINA
VERIGAN voor zo'n grote portie van haar eruditie

Oorspronkelijke titel *The Kingdom of Speech*

© 2016 Tom Wolfe

© 2016 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Mario
Molegraaf

Omslagontwerp Bas van Vuurde

Foto auteur Marc Seliger

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3223 1

Inhoud

1	Het beest dat praatte	7
2	Heren en vrindjes	35
3	De duistere tijden	66
4	Noam Charisma	85
5	Wat de vliegenvanger ving	106
6	De firewall	127
	Noten	165

I

Het beest dat praatte

Op een heldere nacht in het jaar 2016, mijn gezicht gloeiend van God weet hoeveel milligauss röntgenstraling vanaf het computerscherm voor me, surfte ik over het internet toen ik op een pagina klikte waarop stond:

HET MYSTERIE VAN TAALEVOLUTIE¹

Kennelijk hadden acht zwaargewichten van evolutionisten² – linguïsten, biologen, antropologen en computerwetenschappers een artikel gepubliceerd om te vertellen dat ze het opgaven, de handdoek in de ring gooiden, ophielden, afhaakten wat betreft de vraag waar spraak – taal – vandaan komt en hoe spraak werkt.

‘De meest fundamentele vragen over de oorsprong en evolutie van ons linguïstisch vermogen blijven even mysterieus als altijd,’ concludeerden ze. Dat niet alleen, het leek ook of ze iedere hoop wilden opgeven *ooit* het

antwoord te vinden. Ach, we blijven het proberen, zeiden ze kranig... maar we zullen weer vanaf nul moeten beginnen. Een van de acht was de grootste naam in de geschiedenis van de linguïstiek, Noam Chomsky. 'In de afgelopen veertig jaar,' zeiden hij en de andere zeven, 'is er een explosie aan onderzoek naar dit probleem geweest', en het had alleen geleid tot een gigantische tijdverspilling door enkelen van de grootste geesten uit de wetenschap.

Wat gek... Ik had nooit gehoord over een groep experts die bij elkaar kwamen om te vertellen wat een ellendige mislukkelingen ze waren...

*Heel gek, eerlijk gezegd... dus ik surfte en snuffelde en stuitte uiteindelijk op de enige wetenschapper die ik wist te vinden die het oneens was met de acht mislukkelingen, een scheikundige van Rice University... Rice... Rice had vroeger een eersteklas footballteam... de Rice Owls... hoe zouden ze het er tegenwoordig afbrengen? Ik snuffelde nog wat op de site van Rice, en hé... niet zo geweldig afgelopen seizoen, de Owls... *football*... en ik surfte naar *hersenschuddingen door football*... net wat ik dacht! Er woedt een regelrechte epidemie van hersenschuddingen! Ze zijn druk bezig elkaar tot vroege alzheimersukkels te timmeren!... *hersenschuddingen*... surf surf surf, maar kijk nu eens! Football is niets vergeleken met *ijs hockey*... zonder minstens twee hersenschuddingen onder je schedel kom je niet eens in aanmerking voor de National Hockey League –*

– en intussen was iets anders zo aangeslagen bij mijn piramidecellen dat het zelfs met een kopstoot van een krachtpatser van de League niet was losgekomen: zij kunnen niet achterhalen wat taal *is*. Honderdvijftig jaar was

verstreken sinds de evolutietheorie was afgekondigd en zij waren... *niets*... wijzer geworden in dezelfde anderhalve eeuw dat Einstein de snelheid van het licht en de relativiteit van snelheid, tijd en afstand had ontdekt... Pasteur had ontdekt dat micro-organismen, met name bacteriën, een afgrijselijk aantal ziekten veroorzaken, vanaf verkoudheden tot en met miltvuur en pneumonie in het laatste zuurstof-uit-een-buisje-en-klaplongstadium... Watson en Crick DNA hadden ontdekt, de zogenoemde bouwstenen waarvan genen zijn gemaakt... terwijl in honderdvijftig jaar tijd linguïsten, biologen, antropologen en mensen uit allerlei andere vakgebieden... *niets*... over taal hadden ontdekt.

Wat is het probleem? Spraak is niet een van een aantal unieke eigenschappen van de mens – spraak is de eigenschap der eigenschappen! Spraak is méér dan 95 procent van wat de mens boven het dier verheft! Lichamelijk is de mens een treurig geval. Zijn tanden, zijn snijtanden inclusief, die hij oogtanden noemt, zijn van babyformaat en kunnen amper door de schil van een te groene appel heen. Met zijn klauwen kan hij alleen maar krabben waar hij jeuk heeft. Met zijn pezige ligamenten is hij een zwakkeling in vergelijking met alle dieren van zijn formaat. Dieren van zijn formaat? In een hand-tegen-poot-, hand-tegen-klauw- of hand-tegen-snijtand-gevecht zou ieder dier van zijn formaat een maaltijd aan hem hebben. Toch bezit of beheerst de mens ze allemaal, ieder dier dat bestaat, dankzij zijn superkracht: spraak.

Hoe zit het? Waarom staan eindeloze generaties wetenschappers, gediplomeerde genieën, met hun mond vol tanden wanneer het op spraak aankomt? De helft van de

tijd verklaarden ze, zoals we zullen zien, plechtig en officieel dat de kwestie onoplosbaar was en staakten de pogingen. Wat ontgaat hun na een heuse eeuwigheid nog steeds?

Ons verhaal begint in het hevig gepijnigde hoofd van Alfred Wallace, een Engelse autodidact-natuurhistoricus van vijfendertig, rijzig, slungelachtig, lange baard, met amper lagere school. Hij was – in zijn eentje – naar een vulkanisch eiland in de buurt van de Indische Archipel nabij de evenaar vertrokken om de flora en fauna te bestuderen... toen hij de gevreesde Dzjengis-koorts (rijmt op 'baaizicht') opliep, tegenwoordig bekend als malaria. Daar hebben we hem dan, in niet veel meer dan een hut met rieten dak, geveld, verslagen, bedlegerig, hulpeloos... en er slaat weer een reeks aanvallen met volle kracht toe... de koude rillingen, het bibberen dat de ribben laat rammelen... de koortspiek waarvan je hoofd barst, gevolgd door zo overvloedig zweten dat je bed in een doorweekt tropisch moeras verandert. Omdat het 1858 was op een ellendig, dunbevolkt stipje aarde ergens ver, ver bezuiden de Londense fatjes, dandy's, mooie meneren en hoge pieten, had hij om de tijd door te komen niets anders dan een exemplaar van *Tristram Shandy* dat hij al vijf keer had gelezen – plus zijn eigen gedachten...

Op een dag ligt hij achterover op zijn stinkende moeras van een bed... en denkt... over dit en dat... wanneer een boek dat hij een goede twaalf jaar terug heeft gelezen door zijn hersenstam komt opborrelen: *An Essay on the Principle of Population* door een priester van de anglicaanse kerk, Thomas Malthus.³

De priester had een misvormd verhemelte wat hem een spraakgebrek bezorgde, maar schrijven kon hij geweldig. Het boek was in 1798 gepubliceerd en leefde zestig jaar en zes drukken later nog volop. Als je ze niet beteugelde, zei Malthus, zouden de menselijke populaties in een meetkundige reeks toenemen en iedere vijftwintig jaar verdubbelen.⁴ Terwijl de voedselvoorraad slechts in een rekenkundige reeks toeneemt, met één stap tegelijk.⁵ In de eenentwintigste eeuw zou heel de aarde zijn overdekt met een grote krioelende massa zeer hongerige mensen die scheen tegen been, enkel tegen schenkel waren samengeperst. Maar zoals Malthus voorspelde, *was* er iets wat het beteugelde – en wel, de Dood, de onnatuurlijke Dood in ongeregelde partijen... eerst hongersnood, met enorm gebrek... ziekten, met enorme epidemieën... geweld, opschudding, georganiseerde slachtpartijen, oorlogen, zelfmoorden en bloedige genocide... het galopperende hoefgetrappel van de Vier Ruiters schiftte de menselijke kudde tot er een paar, de sterkste en gezondste, genoeg voedsel over hadden om te overleven. Precies zoals het met dieren ging, zei Malthus.

Ahura! De hersenpan van Wallace flitst erdoor op – *Het!* – de oplossing van wat natuurhistorici 'het mysterie der mysteriën' noemden: hoe evolutie werkt! Uiteraard! Nu ziet hij het! Dierenpopulaties maken hetzelfde uitsterven door als mensen. Alle dieren, vanaf apen tot insecten, worstelen om te overleven, en alleen de *fittest* ('best aangepast') – de term van Wallace – halen het. Nu ziet hij een onvermijdelijke vooruitgang. Terwijl generaties, jaren, eeuwen verstrijken, moet een ras zich aan

zo veel veranderende omstandigheden, obstakels en bedreigingen aanpassen dat het in iets volkomen anders verandert – een *nieuw* ras, een nieuwe *soort!* – om te kunnen overleven.

Al minstens vierenzestig jaar waren Britse en Franse natuurhistorici, om te beginnen de Schot James Hutton⁶ en de Engelsman Erasmus Darwin in 1794,⁷ en de Fransman Jean-Baptiste Lamarck in 1800,⁸ ervan overtuigd geweest dat alle verschillende soorten planten en dieren van tegenwoordig zich op een of andere manier uit vroegere soorten hadden ontwikkeld. In 1844 had het idee de hemel verlicht in de vorm van een lekker leesbare bestseller *Vestiges of the Natural History of Creation*, een complete kosmologie van het scheppen van de aarde en het zonnestelsel, en het planten- en dierenleven vanaf de laagste vormen tot en met de transmutaties van apen in de mens. Het raakte lezers van alle rangen en standen – Alfred, Lord Tennyson, Gladstone, Disraeli, Schopenhauer, Abraham Lincoln, John Stuart Mill, verder koningin Victoria en prins Albert (die het elkaar voorlazen)... plus het grote publiek – bij bosjes. Er stond geen auteursnaam op het omslag of ergens op de vierhonderd bladzijden. Hij of zij – sommigen namen aan dat een zo sluwe schrijver een vrouw moest zijn; Lord Byrons veel te snuggere dochter Ada Lovelace was een verdachte – wist blijkbaar wat er zou volgen.⁹ De kerk, haar godgeleerden en gelovigen dreigden het boek en mejuffrouw, mevrouw of mijnheer Anoniem met hel en verdoemenis. Een van de zuilen van het Geloof was de leer dat de Mens uit de Hemel afkomstig was, beslist niet van apen in bomen. De felste aanval van godgeleerde kant kwam van de

Eerwaarde Adam Sedgwick in de *Edinburgh Review*.¹⁰ Sedgwick was een anglicaanse priester en een vooraanstaande geoloog uit Cambridge. Waren woorden vlammen geweest, dan hadden Sedgwicks woorden voor de anonieme ketter de brandstapel betekend. Het ellendige schepsel verspreidde de stank van 'inwendige misvorming en vuiligheid'.¹¹ Zijn hoofd was hopeloos verwrongen door 'grove en gore fysiologische ideeën',¹² als hij tenminste nog een geest had. De smerige sukkel vond 'religie een leugen', 'de menselijke wet een hoop dwaasheid en verachtelijk onrechtvaardig' en 'moraliteit gezwam'. Deze walgelijke afvallige meende kortom dat hij 'mannen en vrouwen veel beter kon maken met de hulp van een baviaan' dan met de genade van de Here God.¹³

Het boek kreeg vervolgens een hoge-IQ-vertrapping uit de gelederen van gevestigde natuurhistorici in het algemeen. Ze vonden het journalistiek en amateuristisch, het werk dus van een onbekende buitenstaander en een bedreiging van hun status. De wonderboy van de 'serieuze' gevestigde wetenschappelijke orde, Thomas Henry Huxley, destijds achtentwintig, schreef, toen in 1853 de tiende druk uitkwam, wat later 'een van de giftigste boekbesprekingen aller tijden' is genoemd.¹⁴ Hij noemde *Vestiges* 'een ooit aantrekkelijk en nog altijd berucht werk van fictie'.¹⁵ De anonieme auteur was een van de onwetende en oppervlakkige mensen die 'zwellen in tweedehands wetenschap en afzien van iedere logica'.¹⁶ Iedereen in de gevestigde orde wees er gretig op dat deze anonieme alweter in de verste verte niet kon verklaren hoe, via welk fysiek proces, heel deze transmutatie, deze evolutie zou zijn verlopen. Niemand kon het oplossen –

tot *nu*, een paar *tellen* terug, in *mijn* hersenen! De *mijne*!
Van Alfred Russel Wallace.

Hij ligt nog op zijn natte, stinkende bed en probeert de eindeloze malaria-aanvallen te doorstaan, als hij een ander soort koorts krijgt, koorts van *blijdschap*... een heftig verlangen zijn openbaring vast te leggen en aan de wereld te vertonen – *nu!* Twee dagen en twee nachten lang...¹⁷ ieder enigszins rustig ogenblik tussen de rillingen, de rammelende ribben, de koorts en het zweet... schrijft hij en schrijft schrijft schrijft een manuscript van meer dan twintig bladzijden met de titel 'On the Tendency of Varieties to Depart Indefinitely from the Original Type'.¹⁸ Gelukt! Hij zal de eerste ooit gepubliceerde beschrijving leveren van de evolutie van de soorten via natuurlijke selectie. Hij stuurt die met de volgende boot naar Engeland...

... maar niet naar een van de populairwetenschappelijke bladen, zoals de *Annals and Magazine of Natural History* en *The Literary Gazette; and Journal of Arts, Belles Lettres, Sciences, &c* waarin hij drieënveertig artikelen had gepubliceerd tijdens zijn acht jaar veldwerk in het Amazonegebied en hier in de Archipel. Nee, in dit geval – *Het!* – ging hij het Grote Podium beklimmen. Hij wilde dat dit regelrecht naar de deken van alle Britse natuurhistorici ging, Sir Charles Lyell, de grote geoloog. Als Lyell iets zag in zijn verbluffende theorie, had hij de macht die op grootse wijze de wereld in te krijgen.

Het probleem was dat Wallace Lyell niet kende. En hoe kwam hij op dit primitieve eilandje aan zijn adres? Maar hij had een paar keer gecorrespondeerd met een andere heer die bevriend was met Lyell, namelijk Erasmus Dar-

wins kleinzoon Charles. Charles had toevallig twee jaar eerder, in 1856, in een brief vermeld dat Lyell een van Wallace' recente artikelen had geprezen (waarschijnlijk 'On the Law Which Has Regulated the Introduction of New Species', ook bekend als het 'De wet van Sarawak'-artikel, 1855).¹⁹ Begin maart 1858 waren het manuscript en een brief van Wallace op de oceaan, 11.600 kilometer van Engeland, gericht aan Charles Darwin, Esq. Bijzonder beleefd was die brief. Op het kruiperige af. Wallace vroeg Darwin om alstublieft zijn stuk te lezen en, als hij het geschikt vond, het alstublieft aan Lyell door te geven.

Wallace gaf dus zijn ontdekking der ontdekkingen – de oorsprong van de soorten via natuurlijke selectie – in handen van een groep gedistingeerde Britse Heren. In het jaar 1858 stond het victoriaanse hoogtij van de *dominion over palm and pine* van het Britse Rijk op zijn top. Groot-Brittannië was de sterkste militaire en economische mogendheid op aarde. De machtige Royal Navy had kolonies ingenomen en vervolgens versterkt op alle continenten, uitgezonderd de bevroren, mensbestendige Zuidpool. In Groot-Brittannië was de Industriële Revolutie begonnen en men bleef daarin, in 1858, bijna een eeuw later, de toon aangeven. Het land had 20 procent van alle internationale handel en 40 procent van alle industriële productie in handen. Het land ging de wereld voor op het gebied van wetenschappelijke vooruitgang, vanaf mechanische uitvindingen tot vernieuwingen in de geneeskunde, de wiskunde en theoretische natuurwetenschap.

Om dat alles een gezicht te verlenen beschikte het land over de allerelegantste aristocraat van het Westen... de Britse Heer. Hij kon al dan niet een adellijke titel hebben.